

***Joseph Ratzinger –
papež Benedikt XVI.***

**V ZAČETKU JE
BOG USTVARIL**

Joseph Ratzinger – papež Benedikt XVI.

V začetku je Bog ustvaril

Štiri pridige o stvarjenju in padcu

* * *

Posledice vere v stvarjenje

DRUŽINA
Ljubljana 2023

Zbirka LUČ SVETA
Ureja: Anton Štrukelj
Šestindvajseta knjiga
1. izdaja

Naslov izvirnika: Joseph Cardinal Ratzinger
Im Anfang schuf Gott. Vier Predigten über Schöpfung
und Fall (1981, Wewel 1986). – Konsequenzen des Schöp-
fungsglaubens (Gastvorlesung in Salzburg am 14. März
1979, Pustet 1980)
© Johannes Verlag Einsiedeln, Freiburg 1996, 2005.
© Založba Družina, Ljubljana 2023.

Prevedel: Anton Štrukelj
Jezikovni pregled: Helena Škrlep
Na naslovnici: Michelangelo, Stvarjenje človeka
Grafična priprava: Družina d. o. o.
Izdala: Družina d. o. o.
Odgovarja: Tone Rode
Tiskano v Sloveniji
Naklada: 200 izvodov
Ljubljana, 2023

Več informacij o knjigah založbe Družina na www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-145.2(042)
27-185.32(042)

BENEDICTUS XVI, papež, 1927-2022

V začetku je Bog ustvaril : štiri pridige o stvarjenju in padcu,
posledice vere v stvarjenje / Joseph Ratzinger - papež Benedikt
XVI. ; [prevedel Anton Štrukelj]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina,
2023. - (Zbirka Luč sveta ; 26)

Prevod dela: Im Anfang schuf Gott
ISBN 978-961-04-0973-1
COBISS.SI-ID 140802307

PREDGOVOR

Ogrožanje vsega živega s človekovim ravnanjem, o čemer danes povsod govorijo, je vprašanju stvarjenja dalo novo nujnost. Protislovno pa istočasno ugotavljamo skoraj popolno izginotje sporočila stvarjenja v katehezi, oznanjevanju in tudi teologiji.¹ Poročila o stvarjenju so

¹ Za dejansko opustitev nauka o stvarjenju v vplivnem toku moderne teologije bi rad navedel samo dva značilna primera. V znanem delu »Neues Glaubensbuch. Der gemeinsame christliche Glaube« (Basel-Zürich 1973), ki sta ga izdala J. Feiner in I. Vischer, se vera v stvarjenje skriva v poglavju z naslovom »Geschichte und Kosmos«, ki spada v četrti del z naslovom »Glaube und Welt«. Pred njim so »Frage nach Gott« (1. del), »Gott in Jesus Christus« (2. del), »Der neue Mensch« (3. del). Če si po takšni umestitvi ne upamo pričakovati veliko pozitivnega, potem besedilo samo presega najhujše bojazni. Napisala sta ga A. Dumas in O. H. Pesch. Bralec tukaj izve: »Pojma selekcija in mutacija sta intelektualno veliko bolj poštena kakor pojem stvarjenja« (s. 433). »Stvarjenje kot kozmični načrt je misel, ki je prišla do svojega konca« (pr. t.). »Pojem stvarjenja je torej nerealen pojem« (435). »Stvarjenje pomeni poklicanost za človeka – kar o tem še lahko povemo; tudi v Svetem pismu to ni sporočilo o stvarjenju samem, ampak njegovo delno mitološko, apokaliptično izražanje« (435s.). Ali sodimo pretrdo, če rečemo, da nadaljnja uporaba besede »stvarjenje« pod takšnimi predpostavkami vodi k semantičnemu manevru prevare?

Isto redukcijsko stališče, čeprav izrečeno manj grobo, najdemo v: »La foi des catholiques. Catéchèse fondamentale« (Le Centurion, Pariz 1984). Knjiga obsega 736 strani, a posveča vprašanju stvarjenja celih pet strani. So v tretjem delu »Une humanité selon l'Évangile« (1. del: Une foi vivante; 2. del: La révélation chrétienne). Stvarjenje je opredeljeno takole: »Ko torej govorimo o Bogu Stvarniku, trdimo, da je prvi in zadnji smisel življenja v Bogu samem, navzočem v globini našega bitja...« (356) Tudi tukaj pojem »stvarjenje« popolnoma izgubi svoj

skrita; njihove trditve veljajo za nesprejemljive. Na podlagi takšnega stanja sem se spomladi 1981 odločil, da bi v štirih postnih pridigah v münchenški Marijini stolnici poskušal pripraviti štiri kateheze o stvarjenju, namenjene odraslim. Tedaj nisem mogel ustreči večkrat izrečeni želji, da bi to objavil v knjižici, ker ni bilo časa, da bi predelal zvočne zapise, ki so mi jih prijazno prinesli z več strani. V naslednjih letih mi je v moji novi nalogi stiska vprašanja o stvarjenju v današnjem oznanjevanju postala še jasnejša. Tako sem se počutil prisiljenega, da spet vzamem v roke stare rokopise in jih pripravim za tisk. Pri tem je njihova temeljna narava ostala nespremenjena. Moral pa sem sprejeti omejitve, ki jih narekuje oblika pridige. Upam, da je ta knjižica lahko spodbuda drugim, da to storijo bolje, in da bo sporočilo o Bogu Stvarniku spet dobilo svoje pripadajoče mesto v našem oznanjevanju.

Rim, na praznik sv. Avgušтина 1985
Kardinal Joseph Ratzinger

izvirni besedni pomen. Sicer pa so v pisavi, ki se razlikuje od preostalega besedila in ki se uporablja za dopolnilne navedke ali dodatna besedila, v štirih točkah navedeni »običajni ugovori zoper stvarjenje«. Normalen bralec (k čemur prištevam tudi sebe) na ugovore v besedilu ne najde odgovora – razen da je stvarjenje treba razlagati kot smisel bivanja. S takšnim »eksistencialnim« upadom teme o stvarjenju pa prihaja do strašne (če ne popolne) izgube resničnosti vere; njen Bog tedaj nima ničesar več opraviti z materijo.

POSLEDICE VERE V STVARJENJE

G. K. Chesterton, ki so mu pogosto uspele natančne formulacije, je zadel odločilni vidik v delu sv. Tomaža Akvinskega s to pripombo: če bi morali velikemu učitelju podeliti ime tako, kakor je običajno v karmeličanskem redu (... Deteta Jezusa, ... Matere Božje itn.), potem bi ga morali imenovati »Thomas a Creatore«.²⁹ Stvarnik in stvarjenje sta jedro njegovega teološkega mišljenja; a nekaj govori tudi za tezo, da je šele s polnim miselnim prešinjanjem vere v stvarjenje prišlo na svoj cilj krščansko prešinjanje antične dediščine. Zato je ob češčenju sv. Tomaža aktualna tudi tema o stvarjenju. Izhajajoč iz našega današnjega teološkega položaja je bila ta tema še do nedavnega dokaj tuja mišljenju, tako kakor sta se nam zelo oddaljila Tomaž in njegova teologija. V teološki razpravi zadnjih let, zadnjih desetletij, je imela tema stvarjenja v resnici zelo pičlo vlogo.³⁰ Zdelo se je, da

²⁹ Prim. J. Pieper, Uvod v: Thomas von Aquin, Sentenzen über Gott und die Welt (Trier 1987), 33; prim. obsežno k temu: M. J. Marmann, Praeambula ad gratiam. Ideengeschichtliche Untersuchungen über die Entstehung des Axioms »gratia praesupponit naturam« (Diss. Regensburg 1974), 205s in 286s.

³⁰ Posamezna pomembna dela so seveda že dosti prej poudarjala nujnost teme o stvarjenju, npr. B. H. Volk, Kreativität,

je to vprašanje brez dejanske antropološke pomembnosti. Kvečjemu so razpravljali o tem v aktualnem izrezu, kot o vprašanju o združljivosti stvarjenja in evolucije, ki iz svoje notranje usmeritve cilja na vprašanje o človeku: ali obstaja navsezadnje samo teološko razložljiva lastnost človeka ali pa je treba človeka, če natanko pogledamo, vzeti nazaj v prostor naravoslovnih znanosti? A tudi to vprašanje je ostalo ob robu, ker se je zdelo premalo praktično in ker je tudi teologija bolj in bolj iskala svojo resnico v praksi, ne v problemu, ki se je zdel brez odgovora: kaj smo, ampak v bolj nujnem: kaj moremo storiti.

Šele v zadnjih letih nauk o stvarjenju začenja dobivati nepričakovano aktualnost. Osredinjenje človeka na delovanje, na ustvarjanje novega, svojega lastnega in končno boljšega sveta, je vedno razločnejše dokazovalo upiranje stvarstva: zoper neomejeno človekovo gospodovanje, ki hoče obstoječi svet razumeti samo še kot snov lastnega ustvarjanja, se postavlja v bran Božje stvarjenje, se upira »narava«. In nenadoma se človekovo lastno ustvarjanje ne zdi več preprosto njegovo –

v: MTHZ 2 (1951), 197–210; za nadaljnje slovstvo opozarjam na H. Reinelt - L. Scheffczyk - H. Volk, Schöpfung, v: H. Fries (izd.). Handbuch theol. Grundbegriffe II (München 1963), 494–517; kakor posebej tudi na novejšo sistematično predstavitev nauka o stvarjenju: J. Auer, n. d.

po možnosti edino – upanje, ampak nasprotno kot njegovo ogrožanje. Kajti s tem si žaga vejo, na kateri sedi, in znova išče obstoječe stvarstvo kot zatočišče, na katero se ozira nazaj.

V popolnem zasuku odslej vidimo krščanski nauk o stvarjenju kot vzrok za plenjenje sveta. Stvarjenje samo, dotlej tema teoretičnega uma, tako rekoč čisto »objektivistična tema«, postane praktična in je ni več mogoče potiskati v stran.³¹ Odrešenje se ne more zgoditi proti stvarstvu in brez njega. Da, pojavlja se vprašanje, ali je na koncu stvarstvo edino pravo rešenje. Začenja postajati jasno, da na vprašanje, kam naj gremo, ne moremo pravilno odgovoriti, če pustimo ob strani vprašanje, od kod prihajamo. Na vprašanje »kaj moremo storiti?« odgovarjamo napačno in pogubno, če si prihranimo vprašanje »kdo smo?«. Vprašanj o bitju in našem upanju med seboj ni mogoče ločevati.

S ponovno prebuditvijo in ponovnim odkritjem nauka o stvarjenju se zato odpira prostrano polje vprašanj in nalog, ki se ga moremo v tem predavanju lotiti le v prvih korakih. Lahko poskusim predložiti zgolj nekaj odlomkov; njihovo notra-

³¹ Prim. G. Altner - E. Amelung - J. Baur, Sind wir noch zu retten? Schöpfungsglaube und Verantwortung für unsere Erde (Regensburg 1978); tam zlasti prispevka K. Lehmanns in N. Lohfinka.

njo povezanost je mogoče predstaviti le v obrisih. Bolj bo šlo za to, da nakažemo nalogo, kakor pa razvijemo rešitve ali že dokončno sintezo. Če si hočemo vero v stvarjenje spet pozitivno prisvojiti v njeni temeljni vsebini in njenem navodilu, moramo najprej odstraniti njeno zatemnitev, ki je bila prej v diagnozi našega teološkega položaja prikazana v namigih.

1. Izrinjenje vere v stvarjenje v novoveškem mišljenju

Zatemnitev vere v stvarjenje, ki je končno privedla do njene skoraj popolne izključitve, je najtesneje povezana z duhom novega veka. Je temeljni del tistega, kar duhovno sestavlja novi vek. Lahko že kar rečemo: razlogi novega veka so hkrati in kot takšni razlogi za izginotje »stvarjenja« iz duhovnega kroga tistega mišljenja, ki je določalo razvoj. V tem pogledu nas naša téma vodi v samo dramo novega veka kot takšno in v jedro današnje krize, ki je kriza novoveške zavesti kot take.

Preobrat od srednjega veka v novo duhovno stanje se predstavlja v 15./16. stoletju v trojnem liku in je hkrati na različni način odvrnitev od vere v stvarjenje. Najprej moramo omeniti novo filozofijo Giordana Bruna. Na prvi pogled se morda zdi čudno, da mu pripisujemo zakrivanje vere v stvarjenje, ko vendar on za-

KAZALO

Predgovor.....	5
Pripomba ob novi izdaji	7
Prva pridiga	
Bog Stvarnik.....	9
1. Razlika med obliko in vsebino v pripovedi o stvarjenju	12
2. Enota Svetega pisma kot merilo razlage.....	15
3. Kristološko merilo	22
Druga pridiga	
Smisel svetopisemskih poročil o stvarjenju.....	27
1. Razumnost vere v stvarjenje.....	27
2. Trajen pomen simboličnih prvin besedila	30
a) Stvarjenje in bogočastje	32
b) Šabat – sestava stvarjenja.....	35
c) Izkoriščanje zemlje?.....	37

Tretja pridiga	
Stvarjenje človeka.	45
1. Človek – vzet iz zemlje.	46
2. Božja podoba	48
3. Stvarjenje in evolucija.	52
Četrta pridiga	
Greh in odrešenje.	63
1. O grehu.	64
2. Človekova meja in svoboda.	67
3. Izvirni greh	74
4. Odgovor Nove zaveze	76
Posledice vere v stvarjenje.	81
1. Izrinjenje vere v stvarjenje v novoveškem mišljenju	84
2. Trije načini zakritja pojma stvarjenja v misli sedanosti	93
3. Vera v stvarjenje kot temeljna antropološka odločitev	97